

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ· ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ PUBLIC HISTORY IN THE MODERN GREEK SCHOOL; TEACHERS' ASPECTS

Χαράλαμπος Κουργιαντάκης
ΕΔΙΠ (Παιδαγωγικά-Διδακτική της Ιστορίας)
Τμήμα Ιστορίας, Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
c.kourgiantakis@gmail.com

Περίληψη

Το Μάρτιο του 2020 διεξήχθη διαδικτυακά έρευνα με θέμα «Η Δημόσια Ιστορία στο σύγχρονο ελληνικό Σχολείο· διαστάσεις, στάσεις και όρια». Η έρευνα απευθύνθηκε σε εκπαιδευτικούς της Α΄βάθμιας και της Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης· μάλιστα, στην περίπτωση της Β΄βάθμιας -σκόπιμα- όχι μόνο σε φιλολόγους ή σε ειδικότητες εκπαιδευτικών που διδάσκουν Ιστορία, αλλά σε εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων, δεδομένου ότι βασικός στόχος της ήταν οι συμμετέχοντες να τοποθετηθούν και με την ευρύτερη ιδιότητά τους, εκείνη του ενεργού πολίτη. Στην εργασία αυτή γίνεται μια πρώτη παρουσίαση των ευρημάτων που συλλέχθηκαν στα δυο τελευταία -από τα δεκαπέντε (15) συνολικά- ερωτήματα της έρευνας. Πρόκειται για ερωτήματα που διερευνούν την προσωπική γνώμη των συμμετεχόντων για τη σχέση της Δημόσιας με τη Σχολική και την Ακαδημαϊκή Ιστορία. Μετά την παρουσίαση της ταυτότητας της έρευνας εκτίθενται τα ευρήματα στα δυο συγκεκριμένα ζητούμενα και ακολουθεί συζήτηση/σχολιασμός τους, με τη συνδρομή σχετικών βιβλιογραφικών αναφορών.

Λέξεις κλειδιά

Δημόσια Ιστορία, Σχολική Ιστορία, Ακαδημαϊκή Ιστορία, εκπαιδευτική έρευνα, Διδακτική της Ιστορίας.

Abstract

In March 2020, an online survey was conducted on “Public History in the modern Greek School; dimensions, attitudes and limits”. The research was addressed to teachers of Primary and Secondary Education; in the case of Secondary -deliberately- not only to philologists or to ones who teach History, but to all the teachers, since the main goal was for the participants to express themselves under their broader status, that of the active citizen. In this paper, a first presentation of the findings collected in the last two -out of fifteen (15) in total- research questions

is made. These two are questions that explore the personal opinion of the participants about the relationship between Public, School and Academic History. The reader will find below a short presentation of the identity of the research, the findings in the two concrete questions and, at the end, a discussion/ commentary on them, based on relevant bibliographic references.

Key words

History, School History, Academic History, educational research, History Didactics.

1. Η ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα είχε στόχο να απαντηθούν καταρχήν βασικά ερωτήματα σχετικά με τη γνώση των εκπαιδευτικών της Α΄βάθμιας και Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης για το φαινόμενο της Δημόσιας Ιστορίας και για τις παραμέτρους και προεκτάσεις του, αλλά και να διαφανούν οι διαθέσεις των συμμετεχόντων απέναντι στη συνολική αντιμετώπιση του φαινομένου. Οι ερωτήσεις της έρευνας καλούσαν τους συμμετέχοντες να απαντήσουν καταρχάς με την επαγγελματική ιδιότητά τους, αυτή του εκπαιδευτικού, αλλά και με την παράλληλη ιδιότητα του ενεργού πολίτη (τα πλήρη στοιχεία της έρευνας στο:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfi9fwc6MXHuWxay4w12IajybnPX4IP4AHAqkila7SGTKrpkw/viewform>).

Στην έρευνα συμμετέχουν 79 εκπαιδευτικοί της Α΄βάθμιας και της Β΄βάθμιας Εκπαίδευσης. Οι 18 (22,8%) από αυτούς ανήκουν στην Α΄βάθμια Εκπαίδευση και οι υπόλοιποι 61 (77,2%) εργάζονται στην Β΄βάθμια Εκπαίδευση. Από τους συμμετέχοντες 59 (74,7%) είναι γυναίκες και 20 (25,3%) άνδρες. Ηλικιακά οι περισσότεροι συμμετέχοντες ανήκουν στο φάσμα των 51-60 ετών (31 άτομα, 39,2%), μόλις από 3 άτομα (3,8%) στις κατηγορίες 25-30 και 60 και άνω, ενώ δύο αθροιστικά μεγάλα ποσοστά καταγράφονται στις κατηγορίες 31-40 και 41-50, με 21+21 άτομα στην κάθε κατηγορία και συνολικό ποσοστό 53,2% (26,6%+26,6%). Οι περισσότεροι συμμετέχοντες είναι αρκετά έμπειροι στην Εκπαίδευση (33 άτομα, δηλαδή 41,8%, με χρόνια υπηρεσίας από 11 μέχρι 20), ενώ στην επόμενη κατηγορία, με εμπειρία άνω των 20 ετών, ανήκουν 29 άτομα (36,7%) και στη μικρότερη κατηγορία, με εμπειρία μέχρι 10 έτη 17 άτομα (21,5%). Ως προς τις ειδικότητες οι συμμετέχοντες καλύπτουν ένα επαρκώς ευρύ φάσμα. Οι περισσότεροι είναι φιλόλογοι (ΠΕ02) (56, το 70,9%) της Β΄βάθμιας ή δάσκαλοι (ΠΕ70) (15, το 19%) της Α΄βάθμιας Εκπαίδευσης, προφανώς επειδή αυτοί κυρίως καλούνται να διδάξουν το μάθημα της Ιστορίας στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο. Δόθηκαν, ωστόσο, απαντήσεις και από νηπιαγωγούς (ΠΕ60), θεολόγους (ΠΕ01), φυσικών επιστημών (ΠΕ04), αγγλικών (ΠΕ06), γερμανικών (ΠΕ07), μεθοδολογίας της Ιστορίας (ΠΕ33), κοινωνικών επιστημών (ΠΕ78) και θεατρικών

σπουδών (ΠΕ91.01) [από 1 (1,3%) για καθεμία από τις 8 ειδικότητες]. Κάποιοι εκπαιδευτικοί αυτών των ειδικοτήτων είναι πιθανό να κληθούν να διδάξουν το μάθημα ως δεύτερη ή τρίτη ανάθεση, ενώ κάποιοι άλλοι δεν έχουν δικαίωμα να διδάξουν Ιστορία: είναι όμως αυτονόητο ότι μπορούν να έχουν άποψη για τα ζητούμενα της έρευνας, ως πολίτες και ως μέλη της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας. Σημαντικό στοιχείο, τόσο για την έρευνα όσο και για την γενικότερη παρουσία των εκπαιδευτικών στα σχολεία, είναι το γεγονός ότι 61 (77,2%) από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ 18 (22,8%) διαθέτουν μόνο το πτυχίο τους. Τέλος, όσον αφορά τον τόπο διαμονής/εργασίας των συμμετεχόντων, οι απαντήσεις κατανέμονται ως εξής: από την Αθήνα 35 απαντήσεις (44,3%), από τη Θεσσαλονίκη 4 απαντήσεις (5,1%), από την ηπειρωτική Ελλάδα 29 απαντήσεις (36,7%) και από τη νησιωτική Ελλάδα 11 απαντήσεις (13,9%).

2. Τα ευρήματα

Η διαδικασία της ανάλυσης των ποσοτικών δεδομένων με βάση τις απαντήσεις οδηγεί δυνητικά σε πολλαπλούς διαφορετικούς συνδυασμούς και σε διαφορετικά και χρήσιμα συμπεράσματα. Οι δώδεκα από τις δεκαπέντε συνολικά ερωτήσεις της έρευνας ήταν ερωτήσεις κλειστού τύπου και απαιτούσαν απαντήσεις «ναι/όχι», «συμφωνώ/διαφωνώ» κ.λπ. ή/και απαντήσεις πολλαπλής επιλογής με βάση συγκεκριμένα δεδομένα. Οι ερωτήσεις αυτές ήταν ποσοτικά ζητούμενα, αφορούσαν κυρίως τη γνώση των συμμετεχόντων σχετικά με τη Δημόσια Ιστορία και τις διαστάσεις της και αποτέλεσαν τον κύριο κορμό της έρευνας. Ωστόσο, για την παρούσα εργασία επιλέχθηκαν δύο από τα τρία ανοιχτής απάντησης ερωτήματα της έρευνας, τα οποία αφορούν όχι τη γνώση, αλλά τη γνώμη των συμμετεχόντων, και απαιτούν κυρίως ποιοτική ανάλυση/ερμηνεία. Οι απαντήσεις που παραλήφθηκαν στο πρώτο - από τα δυο αυτά - ερώτημα ήταν 66/79, ενώ στο δεύτερο 72/79. Και οι δυο ερωτήσεις περιλάμβαναν μια σύντομη υπόθεση εργασίας, με βάση αναφορές σύγχρονων Ελλήνων ιστορικών (τα ονόματα των οποίων δεν αποκαλύφθηκαν στους συμμετέχοντες, για τη διασφάλιση της αμεροληψίας των απαντήσεων), και κατόπιν ζητήθηκε από αυτούς να διατυπώσουν τη γνώμη τους απέναντι στη συγκεκριμένη υπόθεση εργασίας και μαζί την αναλυτική επιχειρηματολογία τους.

Στο πρώτο ερώτημα η υπόθεση αφορούσε τη σχέση της Δημόσιας με τη Σχολική Ιστορία και διατυπώθηκε ως εξής: *«η Σχολική Ιστορία μπορεί να θεωρείται κατά μία έννοια Δημόσια Ιστορία, εφόσον απευθύνεται στην οικογένεια. Η Δημόσια Ιστορία ως διδακτικό εργαλείο μπορεί να γίνει ιδιαίτερα χρήσιμη, όχι ως απλή αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, αλλά ως επεξεργασία των ιστορικών στοιχείων από τους μαθητές και συνεργασία μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό στη σχολική αίθουσα»*. Συμφωνείτε ή όχι με την παραπάνω προσέγγιση και γιατί;».

Μετά την επεξεργασία των εξήντα έξι (66) διευρυμένων απαντήσεων που παραλήφθηκαν στο συγκεκριμένο ερώτημα φαίνεται ότι η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων (54/66, 81,8%) συμφωνεί με τη διατυπωμένη άποψη, υποστηρίζοντάς την με διάφορα επιχειρήματα. Υπάρχουν οκτώ (8, 12,1%) αρνητικές τοποθετήσεις, με επίσης συγκεκριμένη επιχειρηματολογία, ενώ τέσσερις (4, 6,1%) συμμετέχοντες δηλώνουν επιφυλακτικοί και δείχνουν εντέλει να συμφωνούν, αλλά μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Δεν εμφανίζονται απαντήσεις ΔΓ/ΔΑ (δεν γνωρίζω/δεν απαντώ), απαντήσεις δηλαδή που δεν παίρνουν θέση στο ζητούμενο.

Όσοι από τους συμμετέχοντες συμφωνούν, επικεντρώνουν την επιχειρηματολογία τους καταρχήν στο γεγονός ότι με τον τρόπο αυτό, δηλαδή με τη δημόσια διάσταση της Σχολικής Ιστορίας, μπορεί δυνητικά η σχολική τάξη να μετατραπεί σε ένα πρωτογενές εργαστήριο Ιστορίας και οι μαθητές να μνηθούν σταδιακά στα μεθοδολογικά εργαλεία της επιστήμης και της ιστορικής έρευνας. Επίσης, με την πρακτική σύνδεση της Δημόσιας με τη Σχολική Ιστορία μπορεί το παρελθόν να ερμηνευτεί πιο εύκολα από τους μαθητές, αλλά και να βοηθηθούν οι ίδιοι να ξεκαθαρίσουν τη γνώση τους για έννοιες και γεγονότα του παρελθόντος, όπως και να αμφισβητήσουν παγιωμένες ιστορικές παραδοχές. Αυτά μπορεί να γίνουν πιο εύκολα με την καθοδήγηση και την ενθάρρυνση του διδάσκοντα, καθώς και με την αξιοποίηση της λογοτεχνίας, του κινηματογράφου και άλλων εργαλείων, τα οποία δυνητικά προσφέρει και αξιοποιεί η Δημόσια Ιστορία, με τελικό σκοπό το μάθημα να ανακτήσει το ενδιαφέρον των μαθητών, να γίνει ξανά ελκυστικό και εντέλει να αποκτήσει νόημα. Σημαντικές είναι οι αναφορές και στη σύνδεση της Δημόσιας Ιστορίας με το (προς το παρόν, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ένα και μοναδικό) διδακτικό εγχειρίδιο: η συνειδητοποίηση ότι η Σχολική Ιστορία επηρεάζεται άμεσα από τη Δημόσια και αλληλεπιδρά με αυτή, είναι μια αφορμή για σταδιακή απεμπλοκή από την αποθέωση/αγιοποίηση του σχολικού εγχειριδίου. Μέσω της σύνδεσης με τη Δημόσια Ιστορία -η οποία μπορεί να συμβαίνει μέσα στο σπίτι του μαθητή, από μια οικογενειακή φωτογραφία, από ένα οικογενειακό κειμήλιο, από μια αφήγηση του παππού- οι μαθητές είναι πιθανό να αντιληφθούν ότι δεν υπάρχει μόνο μία αφήγηση για το παρελθόν, να πάψουν με τον τρόπο αυτό να αναπαράγουν την κυρίαρχη αφήγηση και να προσπαθήσουν να ανακαλύψουν οι ίδιοι τα νήματα της ιστορικής συνέχειας και ασυνέχειας και -ενδεχομένως- τον τρόπο με τον οποίο συχνά η κεντρική εξουσία προβαίνει στην ιδεολογικοποίηση της Ιστορίας και στην κατάχρησή της. Στο πλαίσιο της Δημόσιας Ιστορίας οι μαθητές γίνονται δυνητικά «μικροί ιστορικοί», εφόσον κατ' ανάγκη αρχίζουν να εξοικειώνονται με τα εργαλεία της επιστήμης της Ιστορίας, με τη βιωματική και ανακαλυπτική μάθηση, με τη συνεργατική εκπαιδευτική διαδικασία, με τη σύγκριση ιστορικών μαρτυριών και εντέλει με την προσωπική προσπάθεια του καθενός να αναδομήσει το παρελθόν.

Από την επιχειρηματολογία των αρνητικών απαντήσεων μπορεί κανείς να σταχυολογήσει τα εξής: η Σχολική Ιστορία δεν (μπορεί να) έχει καμία σχέση με τη Δημόσια,

εφόσον τα σχολικά εγχειρίδια είναι γραμμένα από «ειδικούς» (ιστορικούς), με σκοπό να μη διαδίδονται στα παιδιά (στο χώρο του σχολείου) μυθεύματα και εικασίες για το παρελθόν (κάτι το οποίο αφήνεται να εννοηθεί ότι δυνητικά κάνει η Δημόσια Ιστορία). Επίσης, η Δημόσια με τη Σχολική Ιστορία επικαλύπτονται, αλλά δεν συμπίπτουν. Η Σχολική Ιστορία δεν απευθύνεται στην οικογένεια, όπως αναφέρεται στην διατυπωμένη άποψη, αλλά μόνο στα παιδιά, μάλιστα κατά την ευαίσθητη περίοδο που εκείνα διαμορφώνουν τις βασικές προσωπικές πεποιθήσεις τους· η διαδικασία αυτή εντός του ελληνικού σχολείου γίνεται αποκλειστικά μέσω των επίσημων εργαλείων της κεντρικής εξουσίας (Προγράμματα Σπουδών, σχολικά εγχειρίδια κ.λπ.). Μία από τις απαντήσεις που εντάσσονται στη συγκεκριμένη κατηγορία προχωρά και πέρα από τα παραπάνω: η Σχολική Ιστορία όχι μόνο δεν απευθύνεται στην οικογένεια, αλλά προϋποθέτει θεωρητικά την πλήρη ανυπαρξία της (για τη θέση αυτή δεν δίνονται περισσότερες διευκρινίσεις, οπότε ο αναγνώστης μπορεί να την ερμηνεύσει κατά βούληση, αξιοποιώντας τη φαντασία του).

Αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι επιφυλάξεις για την αποδοχή της διατυπωμένης άποψης, οι οποίες επικεντρώθηκαν κυρίως στο ότι η Σχολική Ιστορία φαίνεται τελικά πως βρίσκεται (και προσπαθεί να ισορροπήσει) στο όριο ανάμεσα στη Δημόσια και στην Ακαδημαϊκή Ιστορία, ενώ δεν απευθύνεται τόσο στην οικογένεια, όσο στην ευρύτερη κοινωνία. Οι επιφυλάξεις που διατυπώνονται έγκεινται κυρίως στο γεγονός ότι η Δημόσια Ιστορία μπορεί να θεωρηθεί διδακτικό εργαλείο, μόνον εφόσον είναι επιστημονικά έγκυρη και τεκμηριωμένη. Αν αυτό δεν συμβαίνει, είναι αρκετά επικίνδυνο για τους μαθητές να αφεθούν να εργάζονται εκτός συγκεκριμένου πλαισίου, ανασύροντας ο καθένας πρότερες ακατέργαστες ιδέες που διατηρεί στο μυαλό του για συγκεκριμένα γεγονότα, πρόσωπα και φαινόμενα του παρελθόντος. Στην ίδια κατεύθυνση διατυπώνεται και η πρόταση οι εκπαιδευτικοί να έχουν επαρκή επιμόρφωση για το ρόλο και τη σημασία της Δημόσιας Ιστορίας, ώστε να μη γίνονται αμήχανοι και αδέξιοι αποδέκτες των προβλημάτων εθνικής ταυτότητας, αντιλήψεων και συγκρούσεων, ανταγωνισμών, δογματισμού κ.λπ. που ενδεχομένως θα προκύψουν εξαιτίας της στη σχολική αίθουσα.

Το δεύτερο ερώτημα αφορά τη σχέση της Ακαδημαϊκής με τη Δημόσια Ιστορία και ήταν διατυπωμένο ως εξής: *«η ακαδημαϊκή ιστοριογραφία έχει απωλέσει πλέον τη μονοπωλιακή ή προνομιακή θέση της στους μηχανισμούς νοηματοδότησης του παρελθόντος, οπότε το χάσμα μεταξύ Ακαδημαϊκής Ιστορίας, από τη μια πλευρά, και, από την άλλη, προσληπτικών σχημάτων, αναπαραστάσεων ή αντιλήψεων του μαζικού κοινού αναφορικά με το παρελθόν συνεχώς διευρύνεται». Συμφωνείτε ή όχι με την παραπάνω διαπίστωση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας».*

Η επεξεργασία των εβδομήντα δύο (72) απαντήσεων που παραλήφθηκαν στο ερώτημα αυτό καταδεικνύει καταρχάς ότι πενήντα δύο (52, 72%) από αυτές ήταν θετικές, συμφωνούσαν δηλαδή με την άποψη που διατυπώνεται στο ερώτημα. Οι

δεκαοκτώ (18, 25%) ήταν αρνητικές και μόλις δύο (2, 3%) απαντήσεις εντάσσονται στο ΔΓ/ΔΑ, εφόσον δεν παίρνουν θέση στο ερώτημα.

Όσοι από τους συμμετέχοντες συμφωνούν με την άποψη που τίθεται προς συζήτηση, προβάλλουν ζητήματα όπως το ότι το χάσμα μεταξύ Ακαδημαϊκής και Δημόσιας Ιστορίας υπάρχει και διευρύνεται, επειδή ο κάθε πολίτης μπορεί να δηλώσει ιστορικός και να θεωρεί ιστορικά ορθό ό,τι πρεσβεύει ο ίδιος και ό,τι προβάλλεται από τα ΜΜΕ. Για κάποιους από τους συμμετέχοντες για το χάσμα αυτό ευθύνεται η Δημόσια Ιστορία και μάλιστα, εξαιτίας της ύπαρξής της, το χάσμα αυτό περισσότερο θα διευρύνεται παρά θα συρρικνώνεται. Ένδειξη για την ύπαρξη της απόστασης μεταξύ των δύο θεωρείται από κάποιους συμμετέχοντες η αύξηση στην παραγωγή ιστορικών ντοκιμαντέρ. Άλλοι θεωρούν υπεύθυνη για την απομάκρυνση των δύο την Ακαδημαϊκή Ιστορία, η οποία, εξαιτίας της «ξυλινης γλώσσας» που χρησιμοποιεί, αλλά και της αυστηρής και άκαμπτης προσήλωσής της στους κανόνες της επιστήμης (στοιχεία τα οποία, ωστόσο, την καθορίζουν και την προφυλάσσουν από επιστημονικά ολισθήματα), αποξενώνεται από το ευρύ κοινό και, κατά συνέπεια, έχει την κύρια ευθύνη για τη γεφύρωση του χάσματος. Σημαντική είναι και η τοποθέτηση ότι το χάσμα μεταξύ των δύο εκλαμβάνεται ως στοιχείο εκδημοκρατισμού των κοινωνιών, καθώς είναι φυσικό επακόλουθο μιας διευρυμένης κοινωνικοποίησης της γνώσης, των ραγδαίων εξελίξεων στην τεχνολογία και της ευρύτατης διάδοσης της πληροφορίας. Ένας από τους συμμετέχοντες θέτει το ζήτημα σε μια άλλη, εξίσου ενδιαφέρουσα, βάση: η Ακαδημαϊκή Ιστορία δεν είναι «το ίδιο ελκυστική» με τη δημόσια ενασχόληση με το παρελθόν. Άλλη τοποθέτηση ερμηνεύει το χάσμα αυτό ως φαινόμενο της μετανεωτερικής εποχής μας, όπου ο άνθρωπος αναζητά πλέον την αλήθεια έξω από την κυρίαρχη αφήγηση και τα (επίσημα) προσφερόμενα. Σημαντική είναι και η τοποθέτηση ότι η Ακαδημαϊκή Ιστορία μπορεί και οφείλει να τροφοδοτεί τη Δημόσια, προσδίδοντας εγκυρότητα και αποτρέποντας τις διαδοχικές αναγνώσεις της Ιστορίας, αλλά και τις διαστρεβλώσεις της. Άλλη προσέγγιση θεωρεί τη Δημόσια Ιστορία ως μια νέα μορφή, ένα νέο εργαλείο, πρόσληψης του παρελθόντος, το οποίο αναπόφευκτα ασκεί κριτική στην Ακαδημαϊκή Ιστορία, κάτι το οποίο αξιολογείται από τον συμμετέχοντα ως θετικό. Η Δημόσια Ιστορία ως διαδικασία εντάσσεται στην δημοκρατική ελευθερία που έχουν οι πολίτες να επιλέγουν αυτό που τους εκφράζει και τους καλύπτει («δεν μπορεί κανείς να το απαγορεύσει»), αλλά την ίδια στιγμή αποτελεί κίνητρο για τους επαγγελματίες ιστορικούς να αρχίσουν να γράφουν και να προσφέρουν την Ιστορία με τρόπο περισσότερο εύπεπτο, ώστε να μπορεί να μελετηθεί και από το ευρύτερο κοινό «και όχι μόνο από τους συναδέλφους τους». Μια πρωτότυπη ερμηνεία του περιγραφόμενου χάσματος είναι ότι δεν πρόκειται στην πραγματικότητα για απόκλιση μεταξύ Ακαδημαϊκής και Δημόσιας Ιστορίας, αλλά για δημιουργία/εμφάνιση νέων πεδίων διερεύνησης, νέων ερμηνειών και νέων αντιλήψεων σχετικά με τη μελέτη του παρελθόντος, κάτι το οποίο πρέπει να χαροποιεί τους επαγγελματίες ιστορικούς.

Εξίσου μεγάλο (ίσως μεγαλύτερο) ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη των απαντήσεων όσων διαφωνούν (ακόμη κι αν είναι αισθητά λιγότεροι) με την άποψη που δίνεται. Καταρχήν, θεωρείται ότι η Ακαδημαϊκή Ιστορία «δεν κινδυνεύει» από τη Δημόσια, διότι διατηρεί την προνομιακή θέση της, εφόσον είναι δυναμικά ενταγμένη στον κρατικό μηχανισμό και επωφελείται από τα προνόμια που αυτός της παρέχει. Η Ακαδημαϊκή Ιστορία παραμένει η βασική επιστήμη, ενώ η Δημόσια έρχεται ως μια συμπληρωματική διαδικασία που προσθέτει μόνο πληροφορίες, άλλοτε έγκυρες και τεκμηριωμένες και άλλοτε όχι. Σημαντική είναι και η άποψη ότι στην πραγματικότητα η Ακαδημαϊκή Ιστορία δεν απευθυνόταν ποτέ στο ευρύ κοινό, γιατί δεν είχε τους μηχανισμούς για να πράξει κάτι τέτοιο. Το χάσμα μεταξύ Ακαδημαϊκής και Δημόσιας Ιστορίας υπάρχει και διευρύνεται, επειδή η Ακαδημαϊκή Ιστορία είναι εγκλωβισμένη σε επιλεκτικές χρήσεις της Ιστορίας, προκειμένου αυτή να εξυπηρετεί πολιτικές σκοπιμότητες. Γι' αυτό, η μόνη που πραγματικά μπορεί να σταματήσει τη διεύρυνση αυτού του χάσματος δεν είναι η Ακαδημαϊκή, αλλά η Δημόσια Ιστορία. Τέλος, καταγράφεται η άποψη ότι η Ακαδημαϊκή Ιστορία δεν έχει (ούτε πρόκειται να) χάσει το κύρος της, αλλά απλώς προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα με το δικό της ρυθμό και συνεχίζει να δίνει τις κατευθύνσεις και να καθορίζει τις εξελίξεις, όπως και η -συναινετική- άποψη ότι το πάντρεμα ανάμεσα στην Ακαδημαϊκή και τη Δημόσια Ιστορία είναι το ζητούμενο στην εποχή μας, κυρίως για τις νεότερες γενιές, για τους νέους ιστορικούς.

3. Συζήτηση

Μία πρώτη βασική ανάλυση των παραπάνω ευρημάτων θα μπορούσε να οδηγήσει στους εξής συλλογισμούς:

Μέσω της ενασχόλησης με τη Δημόσια Ιστορία οι μαθητές, με την επικουρική συμβολή/καθοδήγηση του δασκάλου (scaffolding), γίνονται δυνάμει «μικροί ιστορικοί» (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι γίνονται ιστορικοί ή ότι θα γίνουν στο μέλλον επαγγελματίες του χώρου), με την έννοια ότι αφενός έρχονται σε επαφή με τα εργαλεία και τον τρόπο έρευνας της επιστήμης της Ιστορίας και αφετέρου μπαίνουν στη διαδικασία να αμφισβητήσουν παγιωμένες ιστορικές παραδοχές και την προπαρασκευασμένη παρεχόμενη σε αυτούς γνώση. Όλα αυτά δεν τα προσφέρει -κατά κανόνα και προς το παρόν- το αντίθετο μάλιστα- επίσημα η Σχολική Ιστορία, παρότι αποτελούν ζητούμενα και επιταγές της σύγχρονης Διδακτικής της Ιστορίας (Lee & Ashby, 2001: 21, Bruner, 1978).

Η διαθεματικότητα και η πολυπρισματικότητα, εφόσον γίνουν απόλυτα σαφείς ως έννοιες και ως πρακτικές, αποτελούν πλέον βασικές αρχές στη διδασκαλία της Ιστορίας και συνδέονται άμεσα με πολλές από τις διαστάσεις και τα χαρακτηριστικά της Δημόσιας Ιστορίας (Κάββουρα, 2013, Αγγελάκος & Κόκκινος 2004).

Η προφορική Ιστορία είναι βασικό δομικό συστατικό τόσο της Ακαδημαϊκής όσο και της Δημόσιας Ιστορίας. Ωστόσο, η αξιοποίησή της στο Σχολείο -θεωρητικά και πρακτικά- εμπεριέχει τη διάσταση της «συναισθηματοποίησης» του παρελθόντος, η οποία μπορεί να αποκτήσει θετικό (ως συμβολή στην ιστορική ερμηνεία/κατανόηση) αλλά και αρνητικό (ως στείρα και αναχρονιστική ενσυναίσθηση) πρόσημο (Γκαζή & Νάκου, 2015, Λιάκος, 2015: 39, Βαν Μπούσχοτεν & Μπάδα, 2002: 25, Jordanova, 2006: 12, Haunton & Salzedo, 2020: 12).

Όταν οι άνθρωποι μιλούν για την ανάγκη της «σωστής» (αληθινής, πραγματικής) Ιστορίας, πολλές φορές αναφέρονται σε μια Ιστορία όπως εκείνοι θα ήθελαν να είναι και όπως θα τους άρεσε, θα τους ταίριαζε, θα τους εξυπηρετούσε (Macmillan, 2012: 133). «Μπορούμε να διδαχθούμε από την Ιστορία, αλλά μπορούμε και να εξαπατήσουμε τον ίδιο μας τον εαυτό, όταν επιλέγουμε σκόπιμα από το παρελθόν μαρτυρίες, για να δικαιολογήσουμε αυτό που ήδη έχουμε αποφασίσει να κάνουμε» (ό.π., 194). Παρόμοια συμπτώματα (είτε η σκόπιμα επιλεκτική προσέγγιση των ιστορικών πηγών, στην οποία αναφέρεται η Macmillan, είτε η αφόρητα/προκλητικά υποκειμενικά διαμεσολαβημένη ερμηνεία τους κ.λπ.) εμφανίζονται δυνητικά τόσο στην Ακαδημαϊκή όσο και στη Δημόσια Ιστορία. Η παράμετρος αυτή είναι εμφανές ότι ελλοχεύει σε κάποιες από τις απαντήσεις που παραλήφθηκαν στην έρευνα.

Για μια ομαλή συμβίωση/συνεργασία Ακαδημαϊκής, Δημόσιας και Σχολικής Ιστορίας είναι απαραίτητη η ουσιαστική και επαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αλλά και των μαθητών/φοιτητών, και η εισαγωγή τους στη γνώση των μεθόδων και των εργαλείων της Δημόσιας Ιστορίας (Λιάκος, 2010: 60, Martin, 2018: 92, Mills, 2018: 210).

Η ευθύνη για το χάσμα που παρουσιάζεται μέχρι σήμερα μεταξύ Ακαδημαϊκής, Δημόσιας και Σχολικής Ιστορίας αποδίδεται περισσότερο στην πρώτη, για διάφορους λόγους (είναι «εξασφαλισμένη» επειδή χαίρει της κρατικής εμπιστοσύνης / διαθέτει περισσότερα και ασφαλέστερα επιστημονικά εργαλεία / είναι επαρκώς περιχαρακωμένη από εξωτερικούς κινδύνους, σε σύγκριση με τη Δημόσια κ.λπ.) (Ανδρέου κ.ά. 2015: 11, Αναγνωστόπουλος & Παπαδημητρίου, 2017: 14, Seixas, 1993, Tomassini & Boscioni, 2019: 12, Bandini, 2019: 49, Ferrari, 2019: 84). Η Ακαδημαϊκή Ιστορία καλείται να επινοήσει τρόπους για να συρρικνωθεί αυτό το χάσμα.

Πρόβλημα στη συνεργασία της Σχολικής με τη Δημόσια Ιστορία μπορεί να αποτελέσει η επιδίωξη μιας «ελκυστικότερης Ιστορίας στο σχολείο», όταν αυτή γίνει αυτοσκοπός και αγγίξει τα όρια της τουριστικής/καταναλωτικής ενασχόλησης μαθητών και εκπαιδευτικών με το αντικείμενο. Η διάσταση αυτή εντάσσεται στην ευρύτερη σύγχρονη μαθητική τάση αποφυγής του κόππου και της συστηματικής και λεπτομερούς ενασχόλησης με τη μελέτη του παρελθόντος και -την ίδια στιγμή- της επιλογής απλοϊκών και πιο ανώδυνων/διασκεδαστικών τρόπων (λ.χ. αναζήτηση στο διαδίκτυο αντί για μελέτη βιβλιογραφίας) για τη διαμόρφωση εικόνας της εποχής (περιόδου, φαινομένου, γεγονότος, προσωπικότητας) που εξετάζεται (Σμυρναίος, 2020).

Κλείνοντας την εργασία αυτή, φαίνεται ότι σε κάθε περίπτωση αποτελεί ζητούμενο από τους εκπαιδευτικούς (και από τους πολίτες γενικότερα) το «άνοιγμα» της επιστήμης της Ιστορίας στην κοινωνία· αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της Δημόσιας Ιστορίας και -ακόμη καλύτερα- μέσω της συνεργασίας και των τριών (Ακαδημαϊκή, Δημόσια, Σχολική) προσώπων της. Οι πολίτες αισθάνονται σήμερα μια απόσταση από τους επιστήμονες, από τους «ειδικούς», μια δυσπιστία, μια αδιαφορία για πολλά από τα πορίσματα της τρέχουσας έρευνας, σε πολλά επιστημονικά πεδία (Easterly, 2013). Η δυσaréσκεια αυτή έχει διάφορες αιτίες, αλλά αποδίδεται κυρίως στην απουσία ουσιαστικής και δημιουργικής επαφής ανάμεσα στις δυο πλευρές (επιστημονικό). Στην περίπτωση της Ιστορίας, έχοντας εντοπίσει το πρόβλημα ορισμένοι ερευνητές προσπαθούν να συνδυάσουν την αμιγώς επιστημονική ιστορική έρευνα με μια πιο διευρυμένη, πιο «δημόσια» διάστασή της. Τέτοιου είδους εγχειρήματα προς το παρόν αποτελούν μεμονωμένες απόπειρες και φαίνεται δύσκολο να οδηγήσουν στη σύσταση ενός νέου επιστημολογικού παραδείγματος ή ενός δημόσιου χώρου συζήτησης και συνδιαμόρφωσης απόψεων για ζητήματα του παρελθόντος (Αναγνωστόπουλος & Παπαδημητρίου, 2017: 14, Tomassini & Boscioni, 2019: 10). Η Δημόσια Ιστορία, στην προσπάθειά να ενισχύσει τη θέση της και να αποκτήσει αξιόπιστα ερείσματα, οφείλει να αξιοποιήσει -εκτός των γνωστών και δεδομένων αιτιών για τη δημιουργία και την ύπαρξή της (Σμυρναίος, 2013: 77)- θέσεις όπως ότι η Εκπαίδευση συνιστά το κλειδί για το είδος της Δημοκρατίας που η ίδια οραματίζεται, στο βαθμό που η Δημοκρατία δεν εξαρτάται μόνο από την επέκταση των εκλογικών δικαιωμάτων και δεν αφορά μόνο αυτήν, αλλά θεμελιώνεται και στην πλήρη ανάπτυξη μιας ελεύθερης δημόσιας σφαιράς, που συγκροτείται από την πυκνή και αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ πολιτών, «ειδικών» και πολιτικών και απαιτεί διαρκή λογοδοσία από τους τελευταίους για τις επιλογές τους (Ντιούι, 1916, ελλ. 2016).

Για το ρόλο και τη θέση των τριών «προσώπων» της Ιστορίας και τη σχέση μεταξύ τους, οι απαντήσεις στα συγκεκριμένα ερωτήματα της έρευνας δείχνουν ότι:

- η Δημόσια Ιστορία είναι όχι προ, αλλά ήδη εντός, των πυλών της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Οι εκπαιδευτικοί είναι θετικά διακείμενοι προς αυτήν, εφόσον συμβαδίζει με το μάθημα της Ιστορίας (και με άλλα διδακτικά αντικείμενα, στο πλαίσιο της διαθεματικότητας) στο Σχολείο. Διατηρούν επιφυλάξεις απέναντι στο ρόλο και στη χρήση της, για όσο αμφισβητούνται τα ερείσματά της, και θέτουν ως προϋπόθεση για την αξιοπιστία της την αναφορά σε ιστορικές πηγές/μαρτυρίες και την άμεση σύνδεση με την Ακαδημαϊκή. Φωνές που δυσανασχετούν απέναντι στο φαινόμενο και προσπαθούν να αποφεύγουν τη Δημόσια Ιστορία όσο περισσότερο και ασφαλέστερα γίνεται, υπάρχουν, αλλά φαίνεται ότι μειοψηφούν·
- η Ακαδημαϊκή Ιστορία καλείται όχι μόνο να διευρύνει το περιεχόμενο των ενδιαφερόντων της, αλλά και να διασαφηνίσει πλήρως τις μεθόδους της μετακενώνοντάς

τες με εύληπτο τρόπο στον απλό πολίτη, ώστε να αποκτήσει ευδιάκριτη και αποδεκτή ταυτότητα και να ανακτήσει την αξιοπιστία της:

- είναι δεδομένο ότι σημαντικά ζητήματα του παρελθόντος και οι επιπτώσεις τους στο παρόν έχουν ήδη διεισδύσει, μέσω και της Δημόσιας Ιστορίας, στη ζωή των μαθητών: και η Σχολική Ιστορία δεν επιτρέπεται να είναι παθητική και αμέτοχη απέναντι σ' αυτό, αλλά καλείται να πάρει θέση, αναμορφώνοντας τόσο τη δηλωτική (περιεχόμενο) όσο και τη διαδικαστική (μέθοδος) γνώση που προσφέρει.

Βιβλιογραφία

- Αγγελάκος, Κ., Κόκκινος, Γ. (επιμ.) (2004) *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο Σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση πηγών*, Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Αναγνωστόπουλος, Α., Παπαδημητρίου, Ν. (2017), «Πρόλογος», στο Παπαδημητρίου, Ν., Αναγνωστόπουλος, Α. (επιμ.) *Το παρελθόν στο παρόν*, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Ανδρέου, Α., Κακουριώτης, Σ., Κόκκινος, Γ., Λεμονίδου, Ε., Παπανδρέου, Ζ., Πασχαλουδί, Ε. (2015) *Η δημόσια Ιστορία στην Ελλάδα, Χρήσεις και καταχρήσεις της Ιστορίας*, Αθήνα: Επίκεντρο.
- Βαν Μπούσχοτεν, Ρ., Μπάδα, Κ. (2002) «Εισαγωγή», στο Thompson, Ρ., *Φωνές από το παρελθόν*, Αθήνα: Πλέθρον.
- Bandini, G. (2019) "Manifesto della Public History of Education. Una proposta per connettere ricercar accademica, didattica e memoria sociale", in Bandini, G. – Oliviero, S. (eds) (2019), *Public History of Education: riflessioni, testimonianze, esperienze*, Firenze: Firenze University Press, 41-53.
- Bruner, J. (1978) "The role of dialogue in language acquisition", in Sinclair, A. Jarvella, R.J. & Levelt, W.J.M. (eds.), *The Child's Concept of Language*, New York: Springer-Verlag.
- Γκαζή, Α., Νάκου, Ειρ. (επιμ.) (2015) *Η προφορική Ιστορία στα Μουσεία και στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Νήσος.
- Easterly, W. (2013) *The Tyranny of Experts; Economists, Dictators and the forgotten rights of the poor*, New York: Basic Books.
- Ferrari, M. (2019) "Professioni educative di ieri e di oggi: la 'lezione delle cose' come itinerario di ricerca", in Bandini, G., Oliviero, S. (eds) (2019), *Public History of Education: riflessioni, testimonianze, esperienze*, Firenze: Firenze University Press, 77-89.

- Haunton, M., Salzedo, G. (2020) "A duty, an opportunity and a pleasure": connecting archives and public history, in *Archives and Records*, vol. 41, iss. 3. pp. 1-19, DOI:10.1080/23257962.2020.1843417.
- Jordanova, L. (2006) *History in Practice*, London: Bloomsbury.
- Lee, P.J., Ashby, R. (2001) "Empathy, perspective taking and rational understanding", in Davis, O.L. Jr., Yeager, E.A., Foster, S.J., *Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies*, Lanham: Rowman and Littlefield.
- Κάββουρα, Θ. (2013) «Η πολυπρισματικότητα στη διδασκαλία της Ιστορίας», στο Φρυδάκη, Ε., Κάββουρα, Θ., Μηλίγκου, Ε.Ε. & Φουντοπούλου, Μ.Ζ. (επιμ.), *Εκπαίδευση εκπαιδευτικών, διδακτική και διδακτική άσκηση στο τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας*, έκδοση του ΠΜΣ «Θεωρία, Πράξη και Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου», Αθήνα, 145-155.
- Λιάκος, Α. (2010) «Θα επιβιώσουν οι φιλοσοφικές σχολές;», στο Καλοκαιρινός, Α. (επιμ.), *Ανθρωπιστικές σπουδές, Φιλοσοφικές Σχολές, πρακτικά ομώνυμου σεμιναρίου στο Πανεπιστήμιο Κρήτης*, 5-7 Δεκεμβρίου 2008, Ρέθυμνο, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Κρήτης, 51-61.
- Λιάκος, Α. (2015) «Γιατί η προφορική ιστορία;», στο Γκαζή, Α. – Νάκου, Ειρ. (επιμ.), *Η προφορική Ιστορία στα Μουσεία και στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Νήσος, 35-42.
- Macmillan, M. (2012) *Χρήση και κατάχρηση της Ιστορίας*, Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- Martin, D. (2018) "Teaching, Learning and Understanding of Public History in Schools as Challenge for Students and Teachers", in Demantowsky, M. (ed.) (2018), *Public History and School; International Perspectives*, Berlin/Boston: De Gruyter, Oldenburg, 84-94.
- Mills, K. (2018) "The Politics of Public History Education", in Demantowsky, M. (ed.) (2018), *Public History and School; International Perspectives*, Berlin/Boston: De Gruyter, Oldenburg, 207-211.
- Ντιούι, Τζ. (1916, ελλ. 2016) *Δημοκρατία και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Ηριδανός.
- Seixas, P. (1993) "The Community of Inquiry as a Basis for Knowledge and Learning: The Case of History", in *American Educational Research Journal*, v. 30, no. 2, 305-324.
- Σμυρναίος, Α. (2013) *Ιστορίας μάθησις*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Σμυρναίος, Α. (2020) *Η Ιστορία ως επιπτώχωση*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- Tomassini, L., Boscioni, R. (2019) "Antecedenti, origini e tratti caratterizzanti della Public History in Italia", in Bandini, G., Oliviero, S. (eds) (2019), *Public History of Education: riflessioni, testimonianze, esperienze*, Firenze: Firenze University Press, 3-23.